

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1915 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagbestämmelser angående ordnande av brandväsendet å landsbygden.

Närvarande: herrar Lindhagen, af Ekenstam, Söderbergh, Trana, Gezelius, Johanson i Valared*, Lars Olsson, greve Spens, Hult*, Pettersson i Södertelje, Pettersson i Bjälbo, Gustafsson i Örebro, Holmdahl*, Igel, Lindley i Söderhamn och Lindqvist i Kosta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad *Motionen.* motion, nr 28, har herr *Emil Molin* i Dombäcksmark hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser angående ordnandet av brandväsendet å landsbygden».

Till stöd för sin berörda hemställan har motionären hänvisat dels till en av herr G. N. Torgén vid 1914 års första lagtima riksdag i ämnet väckt motion, nr 24 i andra kammaren, dels till en vid lagutskottets utlåtande i anledning av sistnämnda motion fogad reservation av herr Jakob Pettersson i Södertälje, dels ock till den inom andra kammaren i ärendet förda debatten.

I sin ovan omförmälda motion, anförde herr Torgén följande:

Herr Torgéns motion.

»I Sveriges lag finnes ingen enda bestämmelse om huru förfaras skall, då vådeld uppkommer i by. Ingen har annat än sin moraliska rätt

att hjälpa. Ingen har laglig rättighet eller skyldighet att vare sig taga någon ledning eller biträda, och vid behov av vakt eller eftersläckning, då stora allmänna värden stå på spel, saknas både möjlighet till handräckning och medel. Länsmän och Konungens befallningshavande stå maktlösa.

Många äro de bevis, som givits på nuvarande oeffterrättlighetstillstånd. Vaktmanskapet i en eftersläckning vid ett sågverk avlägsnar sig, enär ingen ersättning kunde fås, och de hade dock tillkallats genom länsman och Konungens befallningshavande, som låtsade rätt därtill, enär stor fara förelåg för eldens utbredning. En länsman söker ordna vattenkedja vid en eldsvåda i en bondgård i närheten av ett järnvägsbygge, men fick till svar att ingen hade någon skyldighet. En gång, då fara förelåg, att en stor by i sin helhet skulle brinna upp, gällde det att fort få ut den största sprutan, som var kyrkans, men då lär vederbörande svarat nej, förr än han fått veta vem som skulle betala lånet. I 15 kap. byggningsbalken finnas redan goda bestämmelser om hur vid släckningen av skogseld skall förfaras, och ännu ytterligare och mera skärpta och preciserade bestämmelser väntas. 24 kap. innehåller just intet mer än titeln »Om våld i by» och några ersättningsskyldigheter samt en hänvisning till strafflagens 19 kap., som i sak ej har annat att säga än om förhöjt straff för den, som anlagt eld och hindrar eldens släckning.

Vad har sagts, gäller givetvis ej städer och municipalsamhällen, där brandkår eller ordnat brandväsende finnes.

Då här tydligen förefinnes en brist i lagstiftningen, får jag med stöd av det anförda hemställa, att riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t, att det täcktes Kungl. Maj:t att utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i motionens syfte.»

Lagutskottets
utlåtande år
1914.

I avgivet utlåtande (nr 15) avstyrkte lagutskottet herr Torgéns ifrågakvarande motion. Till stöd för sin hemställan anförde utskottet:

»En lagstiftning i ändamål att förebygga eldsolycka och dess följder måste uppenbarligen röna inflytande av den naturliga olikheten emellan stad och landsbygd. Brandväsendets ordnande är härvid en uppgift, som betingas av väsentligen skiljaktiga förutsättningar. En åtskillnad framträder ock såväl till omfattning som innehåll hos de bestämmelser, vilka i nu berörda hänseende meddelats i vårt land. Under det att för

städer och med dem jämförliga samhällen en enhetlig reglering av brandväsendet kommit till stånd genom en särskild författning, brandstadgan för rikets städer den 8 maj 1874, inskränker sig motsvarande allmänna lagstiftning för landsbygden till byggningabalkens ålderdomliga och knapphändiga stadganden »om skogseld» (15 kap.) och »om vådeld i by» (24 kap.). I fråga om skogseld har riksdagen år 1903 uttalat sig för införande av mera tidsenliga bestämmelser, och i anledning av denna framställning föreligger numera ett av norrländska skogsvårdskommittén utarbetat lagförslag i ämnet. Särskilda skäl hava beträffande detta slag av eldfara ansetts påkalla mer vittgående bestämmelser än eljest för landsbygden funnits lämpligt. Såväl i 15 kap. byggningabalken som i nyssberörda lagförslag uppställas nämligen för vederbörande ortsbefolkning såsom en medborgerlig plikt, vars eftersättande medför straffansvar, att lämna biträde vid släckning av skogseld. I 24 kap. byggningabalken saknas föreskrift av motsvarande innehåll. Av de bestämmelser i sistnämnda kap., som ännu äga formell giltighet, torde någon, om ock ringa, praktisk betydelse tillkomma allenast dem, som avse straff för ovarsamt umgående med eld och sättet för förebringande av bevisning i visst fall vid skada i följd av eldsolycka.

Då det egentliga brandväsendet å landsbygden sålunda lämnats så gott som fullständigt oberört av lagstiftningen, har dess ordnande berott av det lokala och enskilda initiativet. I följd härav hava förhållandena i detta hänseende länge varit mindre tillfredsställande. Näppeligen lär det kunna betvivlas, att eldens förödande verkningar i mer än ett fall kunnat förekommas eller åtminstone begränsas genom bättre släckningsanordningar och lämpligare organisation av släckningsarbetet än mångestädes stått till buds. Försäkringsväsendets utveckling har väl varit ägnat att motverka de svåraste ekonomiska följderna av eldsolyckor, men de anordningar i förebyggande syfte, som försäkringsanstalterna vanligen föreskriva sina försäkringstagare, kunna tydligen härvid fylla endast en ganska begränsad uppgift. En avgjord förbättring har emellertid under senare tid inträtt, sedan brandväsendet i allt större utsträckning blivit föremål för kommunernas omvårdnad. För landskommunerna hava vidgade möjligheter till verksamhet i sådan riktning öppnats genom en förlidet år införd ändring uti 74 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Enligt detta stadgande i dess nya lydelse tillkommer efter Konungens befallningshavandes godkännande gällande kraft kommunala beslut, vilka äro ämnade att såsom kommunal-

stadgar tillämpas till befrämjande av, bland annat, vård om brandväsendet. Denna åtgärd åt kommunerna sålunda inrymda befogenhet torde komma att erhålla särskild betydelse på grund av det livliga intresse, som under de senaste åren ägnats åt arbetet för brandväsendets ordnande på frivillighetens väg. Efter föredömen i åtskilliga främmande länder, främst Tyskland och Österrike-Ungern, hava nämligen på skilda håll i vårt land bildats frivilliga brandkårer i ändamål att vid eldfara utföra det arbete, som i följd av bristen på åtgärder från det allmännas sida kan vara erforderligt, äfvensom att tillhandahålla nödig eldsläckningsmateriel. Dessa kårer, vilka hittills i allmänhet tillhöra rikets sydligare delar, hava sammanslutit sig till särskilda provinsförbund och numera jämväl till ett riksförbund. Enligt en utskottet från riksförbundet tillhandakommen uppgift utgör antalet av till förbundet anslutna kårer för närvarande 78, av vilka endast tre hava sin verksamhet förlagd till städer. Riksförbundet, som under de båda senaste åren åtnjutit statsunderstöd, har utfört ett omfattande upplysningsarbete samt i ganska avsevärd utsträckning biträtt kommuner vid ordnandet av eldsläckningsväsendet och särskilt vid upprättandet av brandordningar.

Då med det växande intresset för en betryggande ordning i nu förevarande hänseende redan på åtskilliga håll tillkommit bestämmelser i detta syfte samt genom ovan omnämnda utvidgning av den kommunala beslutanderätten ett vidare fortgående å samma väg torde vara att emotse, har helt naturligt uppstått tanke på en allmän lagstiftning i detta ämne. Framställning till Kungl. Maj:t i sådant hänseende har redan för tre år sedan gjorts av Skånska brandkårsförbundet, som jämväl ingivit förslag till en brandstadga för landsbygden. Riksförbundet för Sveriges frivilliga brandkårer har ock ägnat frågan sin uppmärksamhet och uttalat sig för åtgärder i samma riktning. Efter det vissa myndigheter blifvit hörda och ärendet gjorts till föremål för utredning inom civildepartementet, är detsamma, enligt vad utskottet inhämtat, fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Vid övervägande av det spörsmål, som genom förevarande motion föreligger till riksdagens prövning, har utskottet för sin del i likhet med motionären funnit ett ordnande, eventuellt genom lämpliga lagstadganden av det för närvarande i många fall mindre tillfredställande brandväsendet å landsbygden synnerligen önskvärdt. På samma gång har utskottet dock icke kunnat undgå att finna lösningen av denna uppgift förenad

med svårighet. I betraktande att de svenska landskommunernas starkt växlande storlek och befolkningsförhållanden är det uppenbart, att en allmän lagstiftning uti här ifrågavarande avseende måste framgå med synnerlig varsamhet för att densamma icke skall medföra onödiga och olämpliga avvikelser från en ordning, som efter de lokala förhållandena bäst motsvarar ändamålet. Dess huvudsakliga uppgift måste därför begränsas till att utgöra en sammanhållande ram för de skilda orternas ordningsföreskrifter. Även i sådant skick torde den ifrågasatta lagstiftningen dock icke komma att sakna verklig betydelse. Särskilt med hänsyn till kommunernas nyvunna beslutanderätt på detta område synes det antagligt, att enhetliga och allmänt normerande bestämmelser i ämnet kunna bli till gagn, icke minst såsom ledning och stöd för kommunerna vid fastställandet av deras brandordningar. Då innehållet av dylika lokala föreskrifter på grund av deras gemensamma ändamål måste bli i vissa delar överensstämmande, torde en för hela riket gällande författning kunna vara ägnad att på detta område införa reda och överskådlighet, som eljest lätt nog kunna äventyras.

Ehuru utskottet alltså icke ställer sig avvisande till det huvudsakliga syftet med förevarande motion, har utskottet likväl icke ansett sig kunna tillstyrka riksdagen att i anledning av motionen vidtaga någon åtgärd. I frågans närvarande skede och utan nödig utredning har utskottet nämligen icke kunnat bilda sig någon bestämd uppfattning om lämpligaste sättet för vinnande av här ifrågavarande syfte samt om grundlinjerna för en eventuellt behövlig lagstiftning. Motionären synes i sistnämnda hänseende främst vilja framhålla såsom ett önskemål, att lagen skulle inrymma föreskrifter, åsyftande skyldighet för närboende att vid eldsvåda lämna biträde med släckningsarbete. Den erfarenhet, från vilken motionärens framställning i denna del utgår, eller att verksamt deltagande i släckningsarbete ej skulle vara att påräkna från ortsbefolkningens sida, kan, enligt vad representanter för skilda landsdelar inom utskottet vitsordat, ingalunda anses bestyrkt såsom allmängiltig. I de främmande länder, där brandväsendets utveckling nått högst, har lagstiftningen stannat vid att ålägga befolkningen allenast en skyldighet att vidtaga åtgärder för ett ordnat brandväsen. Först sedan andra utvägar efter noggrann utredning visats icke leda till målet, böra därför enligt utskottets mening lagbestämmelser av den innebörd, motionären angivit, införas i vårt land, där en dylik förpliktelse för lantbefolkningen i många fall skulle bli ganska betungande. På denna liksom andra

huvudpunkter torde meningarna i frågan vara ganska delade. Då såsom ovan omnämnts, Kungl. Maj:ts uppmärksamhet blivit fäst å frågan och densamma redan är föremål för utredning, synes vid nu anmärkta omständigheter anledning till något riksdagens uttalande i ämnet ej föreligga, utan i stället utredningens resultat böra avvaktas.»

Herr Petters-
sons i Södertälje reser-
vation.

I sin av herr Molin åberopade, till utlåtandet fogade reservation hemställde emellertid herr Pettersson i Södertälje, att riksdagen måtte avlåta en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t av enahanda innebörd, som i nu förevarande motion avses.

Till stöd för sitt yrkande anförde reservanten:

»Såsom utskottet framhållit, är ett ordnande av brandväsendet på landsbygden synnerligen önskvärt. Såväl släckningsanordningarna som organisationen av släckningsarbetet hava länge varit otillfredsställande och försäkringsbolagens ävensom den frivilliga brandkårsrörelsens ansträngningar att härutinnan åstadkomma förbättringar hava endast i vissa trakter krönts med framgång. Med allt erkännande av det förtjänstfulla arbete, som sålunda på enskilt initiativ utförts för allmänt gagn, måste man dock göra klart för sig, att den enskilda verksamheten icke är tillräcklig att åstadkomma en *allmän* betryggande ordning i detta avseende. För sådant ändamål kräves oundgängligen lagstiftningens medverkan. Den omständigheten, att lösningen av denna lagstiftningsuppgift är förenad med svårighet — liksom de flesta andra lagstiftningsuppgifter — medför visserligen nödvändigheten att därvid iakttaga en viss varsamhet, men kan enligt mitt förmenande ingalunda åberopas såsom ett skäl, varför man skulle skjuta uppgiften ifrån sig. Utskottet synes för övrigt alldeles riktigt hava beaktat ovannämnda svårighet, då utskottet angivit den ifrågasatta lagstiftningens huvudsakliga uppgift vara att giva »en sammanhållande ram för de skilda orternas ordningsföreskrifter». Såsom utskottet även medger, skulle lagstiftningen i sådant skick »icke komma att sakna verklig betydelse», — — — »icke minst såsom ledning och stöd för kommunerna vid fastställandet av deras brandordningar». Särskilt skulle nog en lag i ämnet »vara ägnad att på detta område införa reda och överskådlighet, som eljest lätt nog kunna äventyras».

Gent emot de starka skäl, som sålunda även enligt utskottets mening tala för en sådan lagstiftning, som i motionen föreslagits, synas ej tillräckliga grunder ha blivit åberopade för förslaget avstyrkande. Utskottet anför i sådant avseende, *dels* att utskottet ej kunnat komma till

någon bestämd uppfattning om lämpligaste sättet för vinnande av ifrågasvarande syfte, samt om den tilltänkta lagstiftningens grundlinjer, *dels* att motionärens påstående om ortsbefolkningens bristande intresse att biträda med släckningsarbete icke är allmängiltigt, *och dels* att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å frågan redan blivit fäst genom en framställning från Skånska brandkårsförbundet. Vad de allmänna grundlinjerna för lagstiftningen beträffar, synas de ha blivit av utskottet självt genom ovan citerade uttalande med tillräcklig tydlighet angivna. Vidkommande sedan motionärens misstag i en detalj, så bör det ej få undanskymmas det berättigade i hans framställning i övrigt. Även om ortsbefolkningen i regel är villig att biträda vid släckningsarbete, så är därmed icke visat, att en allmän reglering av eldsläckningsväsendet å landsbygden ej skulle vara av behovet påkallad. Slutligen torde det vara uppenbart, att en från enskilt håll ingiven framställning till Kungl. Maj:t om behovet av vissa lagstiftningsåtgärder icke kan tillmätas samma betydelse som ett uttalande i samma riktning från riksdagens sida. Ett sådant uttalande skulle säkerligen i hög grad vara ägnat att påskynda en lösning, som eljest kan komma att dröja länge nog.»

Vid ärendets behandling i kamrarna biföll första kammaren utan votering utskottets hemställan, varemot andra kammaren med 82 röster mot 79 beslöt att med avslag å utskottets hemställan bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen.

Av lagutskottets ovan intagna, vid sistlidet års januaririksdag avgivna yttrande framgår, att utskottet ingalunda ställde sig avvisande till syftet med den i ämnet då väckta motionen. Tvärtom framhöll utskottet, hurusom den omständigheten, att brandväsendet på landsbygden lämnades så gott som fullständigt oberört av lagstiftningen, föranlett, att förhållandena i detta hänseende länge varit mindre tillfredsställande. Utskottet förklarade sig till och med i likhet med motionären finna »ett ordnande, eventuellt genom lämpliga lagstadganden, av det för närvarande mindre tillfredsställande brandväsendet å landsbygden synnerligen önskvärt.»

*Utskottets
yttrande.*

Då utskottet det oaktat icke ansåg sig kunna tillstyrka bifall till det väckta förslaget, berodde detta väsentligen *dels* därpå att utskottet icke kunde bilda sig någon bestämd uppfattning »om grundlinjerna för en eventuellt behövlig lagstiftning», *dels* *ock* på det förhållandet, att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet blivit fäst å frågan och denna redan vore

föremål för utredning. Det synes emellertid som om lagutskottets dåvarande ordförande i sin emot lagutskottets utlåtande avgivna reservation med rätta framhållit, att utskottet emot de starka skäl, som enligt utskottets mening talade för en lagstiftning på ifrågavarande område, knappast åberopat tillräckligt starka grunder för förslagets avstyrkande. Vad det angår att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet redan blivit fästad å frågan, hänvisar utskottet till vad i berörda reservation anförts mot att låta denna omständighet inverka på riksdagens beslut i ämnet. Vidkommande åter de principer, som böra läggas till grund för en dylik lagstiftning, är det naturligt nog förenat med svårigheter att utan en omfattande utredning i detalj angiva desamma, men det synes som om utskottet härvidlag träffat det rätta, då utskottet framhållit såsom dess huvudsakliga uppgift »att utgöra en sammanhängande ram för de skilda orternas ordningsföreskrifter». Med fullt fog tillägger utskottet, att »även i sådant skick torde den ifrågasatta lagstiftningen dock icke komma att sakna verklig betydelse». Det förtjänar i detta sammanhang omnämnas, att det av norrländska skogsvårdskommittén utarbetade förslaget till lag om förekommande och släckning av skogseld, som i utskottets meranämnda yttrande berörts och av 1914 års senare riksdag med vissa jämkningar antogs, i stort sett utgick från samma allmänna ståndpunkt. Kommittén yttrade härom i sitt i ärendet avgivna betänkande, att behörig hänsyn till de många växlande ortsförhållandena i landet krävde, att i lagen endast upptoges sådana bestämmelser, vilka kunde tilläggas en allmänna giltighet, under det att antagandet av de för de olika orterna behövligen särskilda föreskrifterna överlämnades åt de lokala myndigheterna. Särskilt framstår för övrigt behövlighet av en lagstiftning i ämnet för sådana delar av landsbygden, där en sammanträngd befolkning bor, utan att tillräckliga förutsättningar förefinnas för ett sådant områdes utbrytning till municipalsamhälle.

Det kunde visserligen ifrågasättas, huruvida icke en allmän lagstiftning rörande brandväsendet på landsbygden gjorts obehövligen därigenom att landskommunerna genom den år 1913 vidtagna ändringen i 74 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet fått möjlighet att själva genom antagandet av brandordningar vidtaga nödiga åtgärder i förevarande avseende. Enligt vad för utskottet upplysts lär emellertid denna möjlighet icke av någon kommun hava utnyttjats. Utskottet vill för övrigt framhålla, att med ändringen av berörda lagrum aldrig avsetts att tillfredsställa kravet på en allmänrättslig reglering av ifrågavarande

spörsmål. Då förslaget till ifrågakomna lagändring förelades riksdagen, gjordes tvärtom av föredragande departementschefen gällande, att behovet av stadganden angående brandväsendet i vissa landskommuner vore »så trängande, att möjlighet bör beredas kommunerna att, i avvaktan på fullständigare lagstiftning i ämnet, själva fatta beslut om tillämpning av de föreskrifter, som för olika kommuners vidkommande kunna vara erforderliga. Och i sitt yttrande över Kungl. Maj:ts förslag framhöll konstitutionsutskottet, att det visserligen ifrågasatts, att den av Kungl. Maj:t föreslagna lagändringen borde anstå till dess en allmän för landsbygden gällande brandstadga kommit till stånd, men att utskottet hölle före, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag ingalunda skulle kunna verka hinderligt för en snar lösning av berörda större fråga. Medan således ändringen av 74 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet ingalunda kan anses göra en allmän lagstiftning på ifrågavarande område obehövlig, torde det däremot, såsom lagutskottet framhöll i sitt sistlidet år avgivna utlåtande, vara antagligt, »att enhetliga och allmänt normerande bestämmelser i ämnet kunna bli till gagn, icke minst såsom ledning och stöd för kommunerna vid fastställandet av deras brandordningar.»

Med stöd av vad sålunda anförts samt under hänvisning till lagutskottets ovanintagna, vid 1914 års tidigare lagtima riksdag i ämnet avgivna utlåtande jämte den därvid fogade reservationen får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och, såvitt på riksdagens medverkan ankommer, för riksdagen framlägga förslag till stadganden angående ordnandet av brandväsendet å landsbygden.

Stockholm den 12 april 1915.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.

Reservation:

av herrar *Trana*, *Gezelius* och greve *Spens*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.
